

Handlingsplan

För drogfri förskola, skola och kommunalt driven
fritidsverksamhet.

Handbok för personal som arbetar med barn och
ungdom i Ystads kommun.

Information till vårdnadshavare och barn/elever.

Upprättad av KoU 140808 (Reviderad 160811)

DROGFRI FÖRSKOLA, SKOLA OCH KOMMUNALT DRIVEN FRITIDSVERKSAMHET

Kultur och utbildnings förvaltningen prioriterar drogförebyggande arbetet och vill genom handlingsplanen för en drogfri förskola, skola och kommunalt driven fritidsverksamhet visa på ett gemensamt förhållningssätt i mötet med personal, barn, elever och föräldrar.

Vad är en drog?

Med droger avses här tobak, alkohol, narkotika i begreppet narkotika inkluderas fortsättningsvis dopingpreparat, läkemedel (icke medicinskt betingat bruk), inandning av gaser från kemiska preparat i berusningssyfte samt övriga medel som intas i berusningssyfte.

Lokaler

Bruk av tobak, alkohol och narkotika får inte ske i lokaler för förskola, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor, fritidshem och kommunalt driven fritidsverksamhet.

DU SOM ARBETAR med barn och unga i Ystads kommun ska bidra till att målen för det tobaks-, alkohol- drogförbyggande arbetet uppfylls. Denna handlingsplan ska hjälpa personal och andra vuxna att vara tydliga mot barn och ungdomarna när det gäller regler kring tobak, alkohol och narkotika.

Förhållningssätt för personal

- Personalen ska vara tobaksfri i sina möten med barn och unga.
- Rökförbud gäller under arbetstid för all personal anställd i Ystads kommun. (Rökfri arbetstid, KF 100318).
- Personal får inte vara påverkad av alkohol- eller narkotika i tjänst (KF 12109)

Syfte

Ystads kommuns förskolor, grundskolor och fritidsverksamhet är en stödjande miljö för hälsa.

Syftet med handlingsplanen är att arbeta för en drogfri uppväxt, förhindra missbruk, främja hälsa, förhindra tillbud och olyckor samt att motverka konflikter och utslagning bland elever på grund av drogmisbruk

Mål för tobaks-, alkohol och drogförebyggande arbetet i Ystads kommun

1. Inga under 18 år använder tobak eller alkohol
2. Tobaks- och alkoholkonsumtionen hos unga vuxna minskar
3. Ystad är en kommun fri från narkotika och andra droger

Tobakspolicy

Vad innebär en tobaksfri förskole-, skol- och fritidsverksamhetstid?

Tobaksfri förskoletid innebär att barn i förskola inte utsätts för tobak under vistelsen på förskolan. Barn bemöts med ett förhållningssätt mot tobak i skyddande syfte.

Tobaksfri skoltid innebär att det inte är tillåtet för elever att använda tobak i anslutning till våra verksamheters öppettider. Detta gäller oavsett var eleverna befinner sig under skoldagen t.ex. under håltimmar, raster, PRAO, studieresor eller idrotts/friluftsdagar.

Tobaksfri Fritidsverksamhet innebär att barn/unga inte utsätts för/eller brukar tobak under vistelsen på fritidsverksamhetens område.

FÖRSKOLA

Rutiner för tobaksförebyggande arbete

Föräldrasamarbete

- Förskolechefer ansvarar för att information ges om förskolans tobakspolicy och handlingsplan för drogfri förskola, skola och kommunalt driven fritidsverksamhet vid föräldrasamverkan.
- Förskolan arbetar tobaksförebyggande i samband med arbete om miljö och hälsa.

Samarbete med närsamhället

- Miljöförbundet har tillsyn över att förskolgårdar är rökfria och kontrollerar då t.ex. om skyltar om rökförbud finns uppsatta, att askkoppar inte finns. Miljöförbundet har tillsammans med polismyndigheten tillsyn vid butiker som säljer tobak och då t.ex. om reklamen är återhållsam.

Tobaksarbete i vardagen

- Förskolan arbetar tobaksförebyggande i samband med arbete om miljö och hälsa.
- Prata om tobak i det pedagogiska arbetet med barnen. Utgår från barns verklighet och att svara på deras frågor.
- WHO:s tobaksfria dag den 31/5 och tobaksfria veckan, vecka 47 uppmärksammas alltid med någon aktivitet.
- Fältgruppen tillsammans med folkhälsostategen på Kultur- och utbildningsförvaltningen erbjuder fortbildning i ANDT (alkohol, narkotika, doping och tobak) vid behov eller efterfrågan.

Tobaksfri förskola

Förskolebarn använder sig inte av tobak men ändå kommer barnen i kontakt med tobak på många olika sätt t.ex. har en del vuxna i sin närhet som röker eller snusar, de hittar fimpar och snuspåsar på marken när de leker, de ser rader av färgglada paket när de är med och handlar och de ser rökning på tv och film.

Varje år börjar omkring 15 000 ungdomar under 18 år att röka i Sverige. För att vi ska kunna ändra på det måste många krafter hjälpas åt. Barnens inställning till tobak påverkar risken att de börjar röka eller snusa när de blir större, det är viktigt att tobaksfrihet uppfattas som det de flesta väljer.

I förskolan utvecklas barn socialt, intellektuellt och känslomässigt: de får lära sig hur man är en bra kompis och att säga nej till sådant som de inte vill vara med om. Förskolan kan tillsammans med föräldrarna bidra till att barnen blir negativa till tobak och annat som kan skada deras hälsa. Dessa värderingar lägger grunden som skolan och andra sedan kan bygga vidare på.

SKOLA

Rutiner för förebyggande arbete

Elev- och föräldrasamarbete

- Rektor ger information om skolans tobakspolicy och handlingsplanen på föräldramöte vid terminsstart och därefter i början av varje nytt läsår.
- Klassföreståndare/mentor informerar eleverna om Ystads kommuns tobakspolicy och handlingsplan.
- Tobakspolicyn och handlingsplanen diskuteras i elevråd en gång per termin samt i skolans föräldraförening en gång per läsår.
- Utbildningen Absolut förälder erbjuds samtliga vårdnadshavare och elever från årskurs 6.

Samarbete med närsamhället

- Elevernas möjligheter till rökning reduceras genom att fältgruppen informerar närliggande butiker skolans tobakspolicy.
- Miljöförbundet har tillsyn över att skolgårdar är rökfria och kontrollerar då t.ex. om skyltar om rökförbud finns uppsatta och att askkoppar inte finns. Miljöförbundet har tillsammans med polismyndigheten tillsyn vid butiker som säljer tobak och kontrollerar då bl.a. hur 18-årsgränsen tillämpas, om reklamen är återhållsam och om det finns skyltar.
- För att begränsa tillgängligheten till narkotika och andra droger kommer brottsförebyggande sök med narkotikahund genomföras på skolan i samarbete med polisen. Sök med narkotikahund kommer ske då inga elever befinner sig på skolan.

ANDT i undervisningen

- Skolan arbetar tematiskt och ämnesövergripande med tobak, alkohol och droger, för att kontinuerligt tydliggöra vilka vinster som finns med ett drogfritt liv (Lgr 11).
- *Film fore real* är en preventiv metod som kan användas i grund och gymnasieskolan för olika teman och anpassat efter önskemål (se mer på www.ystad.se).
- WHO:s tobaksfria dag den 31/5 och tobaksfria veckan, vecka 47 uppmärksammas alltid med någon aktivitet.
- Fältgruppen tillsammans med folkhälsostrategen erbjuder fortbildning i ANDT (alkohol, narkotika, doping och tobak) vid behov eller efterfrågan.

TOBAK

Rutiner vid misstanke om tobaksanvändning under skoltid

Vad gör jag om...

...jag misstänker eller upptäcker att en elev använder tobak under skoltid

1. Jag talar med eleven och informerar om att skoltiden/fritidsverksamheten är tobaksfri.
2. Tobaksvaran omhändertas och kan efter skoldagens slut hämtas ut av vårdnadshavare.
3. Jag ser till att vårdnadshavare kontaktas omgående.
4. Jag kontaktar mentor

Tobaksavvänjning ska erbjudas vid behov och tillfälle för uppföljning bokas.

Vid upprepat beteende

- Om överträdelsen upprepas kontaktas vårdnadshavare snarast.
- Om det framkommer att beteendet är sanktionerat av vårdnadshavare görs en skriftlig orosanmälan till socialtjänsten.
- Om behov finns kallar rektor till elevkonferens.

Ansvarig för kontakt med vårdnadshavare är mentor/ kontaktlärare eller den som ertappat eleven använda tobak. Mentor ska alltid underrättas om rökning/snusning har upptäckts.

Grupetrycket – En ingång till tobak!

Grupetrycket är ofta den vanligaste vägen till att börja med tobak. Därför är det viktigt att även uppmärksamma de elever som står bredvid dem som röker under skoltid. Om skolan får kännedom om en elev upprepat söker sig till de elever som röker så bör skolan uppmärksamma detta vid utvecklingssamtal eller andra naturliga kontakter med vårdnadshavare.

Syftet med detta är:

- 1) Att eleven inte börjar med tobak
- 2) Att undvika passiv rökning under skoltiden

ALKOHOL

Rutiner vid misstanke om alkoholinnehav/alkoholanvändning

Vad gör jag om...

... jag misstänker eller upptäcker att en elev/ungdom är påverkad av eller dricker alkohol under skoltid eller i anslutning till skola?

1. Jag talar med eleven och kontaktar klassföreståndare/mentor, rektor eller elevhälsopersonal.
2. Jag tar hand om eleven och tar eleven åt sidan – om möjligt avskilt. Personal stannar hos eleven hela tiden
3. Jag ser till att vårdnadshavare kontaktas omgående.
4. Vårdnadshavare uppmanas att hämta sitt barn på skolan/ i öppen fritidsverksamhet så att eleven kommer hem på ett säkert sätt om eleven är påverkad. Vårdnadshavare uppmanas kontakta sjukvården vid behov.
4. En skriftlig orosanmälan till socialtjänsten görs av berörd personal.

Vid misstanke om innehav

Elevskåpen är skolans egendom och eleverna har tillgång till dessa under förutsättning att de följer de regler för användande av skåpen som skolan beslutat om. Skolan har en allmän befogenhet att kontrollera att skåpen används på det sätt som är avsikten.

Skolledningen kan alltså öppna och visitera skåpen utan att det anses vara en husrannsakan. Eleverna måste få information om de villkor som gäller för att de ska få använda skåpen och om skolledningen öppnar ett skåp ska det ske i elevens närvaro.

NARKOTIKA

Rutiner vid misstanke om narkotikainnehav/narkotikaanvändning

Vad gör jag om...

... jag misstänker eller får kännedom om att en elev/ungdom är påverkad av eller innehar narkotika eller dopingpreparat under skoltid eller i anslutning till skola?

1. Jag talar med eleven och kontaktar omgående rektor/skolledning som ska göra en polisanmälan vid misstanke om narkotikabrott. Polisen konsulteras kring fortsatt hantering.
2. Jag tar hand om eleven och tar eleven åt sidan – om möjligt avskilt. Personal stannar hos eleven hela tiden.
3. Jag ser till att vårdnadshavare kontaktas omgående.
4. Vårdnadshavare uppmanas att hämta sitt barn på skolan/ i öppen fritidsverksamhet. Vårdnadshavare uppmanas kontakta sjukvården vid behov.
5. En skriftlig orosanmälan till socialtjänsten görs av berörd personal.

Socialtjänsten gör en bedömning av elevens situation. Elevhälsopersonalen erbjuder ett stödsamtal.

Vad gör jag ...

... vid oro eller misstanke om att en elev/ungdom använder narkotika eller dopingpreparat?

1. Jag talar med eleven.
2. En skriftlig orosanmälan till socialtjänsten görs av berörd personal.
3. Jag ser till att vårdnadshavare kontaktas.

Socialtjänsten gör en bedömning av elevens situation. Elevhälsopersonalen erbjuder ett stödsamtal.

KOMMUNALT DRIVEN

FRITIDSVERKSAMHET

Ystad kommuns öppna fritidsverksamhet är tobaks-, alkohol- och narkotikafri. Fokus ligger på att främja och stötta ungdomar i att göra goda val i livet. Frågor om tobak, alkohol och narkotika är en del i detta arbete.

Öppen fritidsverksamhet

Arbetet tillsammans med ungdomar i en öppen fritidsverksamhet är speciellt eftersom ungdomarna på sin lediga tid söker sig till verksamheten. Personalen bygger tillsammans med ungdomarna förtroende och tillit vilket är verksamhetens stora styrka och grunden för det främjande arbetet. Budskapet är att man ska vara rädd om sin kropp och göra goda val.

Hälsofrämjande arbete

Den öppna fritidsverksamheten har ett dagligt pågående hälsofrämjande arbete med fokus på olika teman som till exempel tobak, cannabis, säker sex, mänskliga rättigheter, rasism, diskriminering, kärlek och goda val.

Målsättningen är att:

- Barn och ungdomar inte ska använda tobak, alkohol och droger.
- Kunskap om hälsofrämjande arbete ska finnas inom den öppna Fritidsverksamheten.
- Varken barn, ungdomar eller personal ska utsättas för passiv rökning.
- All personal ska ha kännedom om Ystads kommuns policydokument rörande tobak, alkohol och droger.
- All personal ska känna sig trygga i att agera vid misstanke om, eller upptäckt av, tobaks-, alkohol- eller droganvändning.

Ungdomars delaktighet och inflytande

I den öppna fritidsverksamheten arbetar personalen aktivt med att ungdomarna ska vara delaktiga och ha inflytande över verksamheten. Verksamhetens hälsofrämjande arbete utvärderas årligen tillsammans med ungdomarna för att säkerställa att det når ut på ett bra sätt och håller hög kvalitet.

Samverkan

En viktig framgångsfaktor i det hälsofrämjande arbetet är goda kontakter och relationer mellan olika aktörer som möter ungdomar. Att ungdomar möter många vuxna som står för ett drogfritt liv är positivt. Den öppna fritidsverksamheten samverkar med bl.a. fältgruppen, skolor och föreningar.

På den öppna fritidsverksamhetens områden och i tillhörande lokaler är det inte tillåtet att bruka tobak, alkohol eller narkotika.

Rutiner

Vad gör jag om...

... jag misstänker eller får kännedom om att barn/ungdom bryter mot reglerna gällande tobak, alkohol och /eller narkotika?

1. Samtal med den berörda ungdomen och därefter beslutas om vidare åtgärder. Ungdomens säkerhet är prioritet ett.
2. Vårdnadshavare kan kontaktas.
3. När det bedöms som nödvändigt görs en orosanmälan till socialtjänsten.
4. Finns det misstankor om agerande som bryter mot lagen görs en anmälan till polisen.

Regelbundet bruk av tobak

Barn och ungdomar som regelbundet använder tobak informeras om att de kan få stöd i att sluta röka och/eller snusa. Material finns att dela ut till de som önskar sluta röka eller snusa och möjlighet att få stödande samtal av personal i den öppna Fritidsverksamheten finns.

VAD SÄGER LAGEN?

TOBAKSLAGEN är en minimumlag och i den står det bland annat att alla lokaler som barn och unga använder ska vara rökfria, det gäller även skolans område utomhus. Syftet med lagen är att skydda barn och unga från tobak och passiv rökning.

ALKOHOLLAGEN innebär att försäljning av alkohol-drycker till personer under 20 år är förbjuden, om det inte gäller servering på restaurang eller försäljning av folköl (18-årsgräns).

NARKOTIKALAGEN säger att den som innehar, brukar eller befattar sig med narkotika, om gärningen är uppsåtlig, döms för narkotikabrott.

SKOLLAGEN OCH SOCIALTJÄNSTLAGEN innebär att all personal som arbetar med barn och ungdom är skyldig att göra en anmälan till socialtjänsten vid misstanke om att barn/ungdom far illa. Barn och ungdomar kan också fara illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk och annat självdestruktivt beteende. Även uppgifter som en anmälningsskyldig person har fått av en annan person kan vara grund för att göra en anmälan om det leder till att den anmälningsskyldiga personen misstänker att barnet far illa. Det följer av 14 kap. 1 § första stycket SoL.

SKOLLAGEN förtydligar att i undervisningen i olika ämnen integreras ämnesövergripande kunskapsområde som risker med tobak, alkohol och andra droger. Eleverna ska ges förutsättning för att utveckla goda levnadsvanor och utveckla kunskaper om vad som påverkar den fysiska förmågan och hur man kan påverka hälsa genom hela livet. Skolan ska vara ett stöd för familjer i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande.

ARBETSMILJÖLAGEN säger att skolan och fritidsgården ska ha en bra arbetsmiljö och är skyldiga att förebygga ohälsa och olycksfall.

BARNKONVENTIONEN Artikel 3 anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Begreppet "barnets bästa" är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

IMPLEMENTERING

- Förvaltningschef för Kultur- och utbildningsförvaltningen ansvarar för förankring av tobakspolicy och handlingsplan på en drogfri förskola, skola och kommunalt driven fritidsverksamhet i förvaltningens ledningsgrupp.
- Förvaltningschef för kultur och utbildning ansvarar för att tobakspolicyn och handlingsplanen för en drogfri förskola, skola och kommunalt driven fritidsverksamhet är väl känd och följs i alla verksamheter som arbetar på förskolor och skolor i kommunen.
- Rektor samt förskolechef ansvarar för att samtlig personal i förskola och skolan får kunskap om policyn samt handlingsplanen.
- Handlingsplanen anpassas till varje förskola/skola och fritidsverksamhet efter förutsättningar och behov som personalorganisation och årskurs.
- Tobakspolicy och handlingsplan för drogfri förskola, skola och kommunalt driven fritidsverksamhet finns tillgänglig på respektive förskola, skola och ungdomens hus hemsida.

UPPFÖLJNING

- Tobakspolicyn och handlingsplanen för drogfri förskola, skola och kommunalt driven fritidsverksamhet utvärderas läsårsvis av skolans elevhälsoteam, förskolechefer och personal på ungdomens hus. En sammanställning sänds till folkhälsostateg på Kultur och utbildningsförvaltningen vid slutet av varje läsår.
- Tobaksbruket bland elever följs årligen upp i åk 7 hälsoenkät av barn- och elevhälsan i samverkan med skolan. Resultatet redovisas på skolnivå och kommunnivå till varje skola.

